

Az Országos Transzifoglalkoztatási Egyesület az Emberi Erőforrások Minisztériuma Debreceni Javítóintézetével közösen 2012. április 1. és 2014. március 31. között valósította meg a „Vissza a jövőbe” elnevezésű projektjét. A projekt célja, hogy az intézetben előzetes letartóztatásban lévő és javítóintézeti nevelt fiatalok számára komplex fejlesztő-felkészítő képzést és szolgáltatásokat biztosítson, mely elősegíti reszocializációjukat, képzésre, munkavállalásra felkészülésüket, hozzájárul társadalmi reintegrációjukhoz, csökkenti a bűnismétlés veszélyét. A projekt keretében nyújtott szolgáltatások révén a fiatalok készségei, kulcskompetenciái fejlődnek. A projekt képzési elemének részeként a célcsoport sajátosságait figyelembe véve és a differenciálás módszerét alkalmazva személyre szabott tudásátadás történik.

Helyzetkép, a foglalkozások illeszkedése az intézet szakmai programjához

A javítóintézet a gyermekvédelmi intézményrendszer része, annak határterületén helyezkedik el. Működését, összetett feladatrendszerét meghatározza, hogy feladatellátása során a büntetőeljárás és büntető intézkedések szabályainak betartása mellett cél, a reszocializációs nevelés, s ezt a célt szolgálják a nevelésben alkalmazott pedagógiai és pszichológiai eszközök és módszerek.

A javítóintézetben nevelkedő fiatalok társadalmi beilleszkedésének, visszailleszkedésének elősegítésében alapvető kérdés, hogy milyen feladatokat képes vállalni, illetve kell vállalnia az intézménynek, és mi az, amit a folytonosság alapelve szerint másnak kell, vagy kellene elvégeznie.

A fiatalok sikeres beilleszkedése csak akkor tűnik reálisnak, ha kezelik, enyhítik, kompenzálják azokat a diszfunkciókat, amelyek a bűnelkövetéshez vezettek, azaz legalább minimális esélyt teremtenek a társadalmi beilleszkedéshez.

Az intézetben folyó nevelés célja a fiatalok társadalmi beilleszkedésének, elősegítése, ennek érdekében beilleszkedési zavarai enyhítése, pszichés állapotuk rendezése, iskolázottságuk szakmai képzettségük fejlesztése, az alapvető erkölcsi normák elfogadtatása, az egészséges életmódra való felkészítés. Célunk továbbá, hogy a fiatalok reszocializációs esélyeit növeljük azzal, hogy járuljunk hozzá a fiatalok személyiségének korrekciójához, pszichés állapotának javításához, alkalmazkodási zavarainak enyhítéséhez:

A célok megvalósítása érdekében:

- sokirányú célorientált programokkal, pozitív minták és tapasztalatok nyújtásával segítsük az alapvető erkölcsi normák elfogadását,
- az életvezetéshez, az egészséges életmódhoz kapcsolódó ismeretekkel, a kívánatos szokások kialakításával segítsük elő egy pozitív irányú életvezetés iránti igény kialakulását,
- a személyiségfejlődés elakadásainak, zavarainak kezelésével segítsük elő a nevelés ideje alatt a közösségbe való beilleszkedést, a társadalmi beilleszkedéshez szükséges alapvető készségek kialakítását, fejlesztését,

- az oktatás-, képzés-, foglalkoztatás területén törekedni kell a fiatalok megelőző életútja során bekövetkezett hiányok és lemaradások pótlására, s olyan új ismeretek, képességek, készségek, szokások kialakítására, amely növelheti esélyeit a társadalmi beilleszkedésre.

Az intézetben olyan kompenzáló és korrigáló nevelést kell a fiatalok számára biztosítani, amely egyidejűleg törekszik a fiatalok megelőző életútja, szociokulturális hiányainak pótlására és a fiatalok bünelkövetésének hátterében rejlő hibás viszonyulási rendszer kijavítására.

A személyiségzavarok sajátosságaira, a nevelt fiatalok életkorára tekintettel a nevelésben a legfontosabb az új tapasztalatok gyűjtése, a „cselekedtető” felfedezés lehetőségeinek megteremtése. A fiatalok belső nyugtalanságát, beszűkült érdeklődését, fixálódott gondolatait, bizalmatlanságát, eltompultságát, torzult érték kategóriáit csak állandóan változó és változatos élményszituációk keretében lehetőséges feloldani. Olyan szituációkban, amelyben ő cselekvően részt vesz, s amely során az eddigiektől eltérő inger együttesek érik. Csak az új élménnyel, örömmel összekapcsolódó élettapasztalatok indítják el a személyiség átrendeződését.

A javítóintézeti nevelés feladata a 30/1997 (X.11.) NM rendelet alapján: *„Teljes ellátást biztosít a fiatalok számára, ellátja gondozását, nevelését, felügyeletét továbbá oktatását, képzését, munkafoglalkoztatását, valamint az ügyeivel kapcsolatos adminisztratív feladatokat. A fiatalok társadalomba való sikeres beilleszkedése érdekében az intézet előkészíti az elbocsátását és figyelemmel kíséri további életútját.”*

A 30/1997 (X.11.) NM rendeletben megfogalmazott feladatok jelentős részben azonosak, kisebb részben eltérnek az előzetes letartóztatás, illetve a javítóintézeti nevelés esetében. A nevelés célját, módszereit tekintve ugyanakkor ez az eltérés alapvetően csak a nevelés-fejlesztés tervezhetősége, tervezése, időtartama és a folyamatszervezés tekintetében mutatkozik meg.

A javítóintézeti nevelés módszerei:

- a./ Cél adekvát, speciális módszerek valamennyi területen, a nevelés, oktatás, képzés, foglalkoztatás területén egyaránt.
- b./ Korrigáló, pótló, fejlesztő célzatúak.
- c./ Egyéni szükségletekhez igazodók.
- d./ Sokirányúak, amelyen belül különös hangsúlyt kapnak a szocioterápiás, pszichoterápiás programok és módszerek; a pedagógiai és nevelési célú programok és módszerek; a csoportok és az egyén pozitív befolyásolásának módszerei; a fejlesztés-értékelés speciális módszerei.

A pályázati program

A munkaerőpiacon halmozottan hátrányos helyzetű, alacsony iskolai végzettségűek tanításában, valamint a javítóintézetben előzetes fogvatartásban lévő, vagy javítóintézeti nevelésüket töltő fiatalok képzésében nagy gyakorlattal rendelkező oktatók célja, hogy képzés keretében nyújtsanak kompetenciafejlesztést az alapismeretek felelevenítésével, pótlásával; az alapvető íráskészség, számtani műveletek, az információk kezelésének módszerei, a kommunikáció módszereinek előtérbe helyezésével. Mindemellett szakköri foglalkozásokon különféle szociális kompetenciák fejlesztésére kerül sor. Az ismeretanyag elsajátítása gyakorlati feladatok megoldásával együtt történik. A gyakorlatok célja, hogy az újonnan tanult ismeretek a mindennapi élet eseményeinek szintjén rögzüljenek. A képzés eredményeként a résztvevők továbbtanulhatnak vagy felkészülnek a munkaerő-piaci részvételre.

A képzés helyszíne a Debreceni Javítóintézet volt. Az Intézet belső rendje és szigorú szabályzata megszabta a képzés megvalósításának kereteit is. A képzés a fiatalok délutáni szabadidő-sávjában, 13.30-16.30 között, 40 perces foglalkozásokon zajlott. A speciális célcsoport sajátosságai miatt a képzés 8 fős csoportbontásban került megvalósításra, úgy hogy két 8 fős csoport vett részt párhuzamosan a foglalkozásokon. Egy csoport 5 hónapon keresztül, 180 órában tanult. A projekt során így 4 ciklusban, 8 csoportban, összesen 69 fő került bevonásra. A képzésben tanító tanárokat a konzorciumi partnerek közösen biztosították. A közös módszertan kialakítására a projekt elején, a konzorciumi partnerek közös felkészülési tréningjén került sor.

A képzés módszertani megvalósítása:

A képzési program három elemet ötvözött, a tantárgyi órák mellett szakköri foglalkozásokat és tréningeket is tartalmazott. A csoporthoz alkalmazkodó alternatív pedagógiai módszereket alkalmaztunk, valamint minden résztvevő előzetes tudás- és állapotfelmérése eredményének figyelembevételével személyre szabott feladatok kerültek meghatározásra. A képzés négy órás vizsgával zárult, a képzés sikeres elvégzéséről igazolást kaptak a résztvevők.

A kiválasztás metodikája, vizsgálati módszerek, mérési eszközök

A projekt célcsoportját az EMMI Debreceni Javítóintézetében előzetes letartóztatásba helyezett és javítóintézeti nevelésre utalt 14-19 éves fiúk alkották. Az alapképzettség hiánya, a halmozottan hátrányos vagy veszélyeztetett helyzet, a társadalmi kirekesztettség veszélye talán egyetlen területen sem jelent meg olyan koncentráltan, mint ebben a körben.

Felmérések igazolják, hogy ezek a fiatalok a mindennapos általános iskolai oktatás rendszeréből korán lemorzsolódtak, idejüket több éven át céltalanul, strukturálatlanul, értelmes tevékenységre irányuló motiváció teljes hiányában töltik úgy, hogy nem éri el őket egyetlen állami vagy társadalmi segítő szervezet, intézmény, vagy egyéb ellátórendszer sem. Projektünk célja volt egy olyan komplex pedagógiai program kipróbálása, amellyel

igazoljuk, hogy speciális tartalommal, módszerekkel és eszközökkel lehetőség van a hátrányok jelentős csökkentésére, a hiányok pótlására, a felzárkóztatásra. Emellett kiemelten arra is lehetőség nyílt, hogy a projektünkben tervezett komplex tevékenységek során olyan belső, motivációs rendszer épüljön be személyiségükbe, amely távozásuk után, akár később, felnőttkorban is, oktatásban, képzésben való további részvételre, s legalább az önellátáshoz szükséges alap- és szakmaismeretek megszerzésére inspirálja őket.

A projektben olyan tevékenységi formák kerültek bevezetésre, kipróbálásra, amelyeket a csoportok szervesen beépíthetnek a napi gyakorlatba.

Célcsoportunk átlagéletkora 16-18 év volt, 20%-ban értelmi fogyatékos, 90%-ban roma származású fiatalok, akik az általános iskolát nem végezték el, 3-4 évvel túlkorosak, jelentős számban több éve nem jártak iskolába, illetve elkezdtek középfokú tanulmányaikat, de képzésüket nehezítette, tantárgyi ismereteikben jelentkező nagyfokú lemaradásuk.

Projektünk tartalmában, módszereit, eszközeit tekintve e célcsoport szükségleteihez igazodott, új eljárást dolgoztunk ki a felmérésre, egyéni tervezésre, az ismeretközvetítésre, ezek elsajátíttatására, az értékelésre, s mindezt átszőttük az újszerű terápiás és fejlesztő eszközök és módszerek. Nagyszámú és sokszínű, választható, kiegészítő tevékenységeket szerveztünk, amelyek szervesen illeszkedtek az oktatási célhoz, s amelyek alkalmasak voltak arra is, hogy az eddig kudarcélmények sorozatát átélő fiatalok felfedezhessék mi mindenre képesek, s különböző alkotó tevékenységekben fejleszthessék és megmutathassák képességeiket.

A projektbe való bevonás szempontjai, folyamata:

1. **nyitottság** az új ismeretek megszerzésére és a tanulásra
2. **személyes motiváció:** a tanulmányait folytatni akarja, szabadulása után dolgozni szeretne
3. a program időtartalma alatt feltehetőleg **az intézetben lesz** (5 hónap)
4. csoportba könnyen illeszthető, **csoportban tud dolgozni**
5. **sajátos élethelyzete miatt kompetenciái fejlesztése szükséges**
6. **önkéntes** részvétel, de a projektszerződés aláírása után kötelező

A kiválasztás folyamatának első lépéseként a növendékügyi iroda által szolgáltatott adatok alapján a fiatalok, feltételezhetően a program időtartalma alatt előzetes fogvatartottként, vagy/és javítóintézeti neveltként, a javítóintézetben fog tartózkodni. A pszichológusokat, csoportnevelőket, tanárokat, szakoktatókat bevonva az Intézeti Tanács tett javaslatot a bevonható fiatalok körére. A kiválasztásnál figyelembe vettük a fiatalok tanulási képességeit, szocializációs szintjüket, önismeretüket, felelősség tudatukat, motiváltságukat, felelősségérzetüket, megbízhatóságukat. A jelöltekkel egyéni beszélgetést folytatott a pszichológus, valamint a mentorok. Tájékoztatást kaptak a programról, annak rövid és hosszú távú céljairól. Előzetes fogvatartottak esetén figyelembe kellett venni a büntvárosi elhelyezésre vonatkozó szabályokat is. 18 év alatti fiatal esetén a szülő, vagy törvényes képviselő írásos hozzájáruló nyilatkozata volt szükséges a programba való részvételhez.

A fiatalok minden esetben érdeklődéssel várták a programot. Már a beválogatást is

„lehetőségként” élték meg. Minden program indulása előtt részletes tájékoztatást kaptak a programról, a későbbi csoportok indulásakor már volt információjuk a társaktól is. A második alkalomtól már előre jelezték, hogy szeretnének részt venni a programban.

A motiváltság megvolt a projektbe beválogatott fiataloknál, fenntartása volt a nehezebb, pl. javítóosok esetében szabadságok előtt, napi szinten az jelentett nehézséget, ha a foglalkozás egybe esett az udvari, vagy tornatermi sportfoglalkozásokkal.

Mivel az előzetes fogva tartás időtartalma nehezen prognosztizálható, rizikó faktorként kellett számítani arra, hogy emiatt többen is kieshetnek a programból. Az első csoportból két főt is szabadlábra helyeztek, ami óvatosságra intett bennünket, ezért a következő két csoportot magasabb létszámmal kezdtük. Összesen 64 fő végezte el sikeresen a képzést.

A program lebonyolítása során nem volt olyan jellegű konfliktus, amely nehezítette volna az órák menetét. Viszont a fiatalok képességei, ismeretei - különösen a 2 - 3. csoportban - annyira eltérőek voltak, hogy differenciáltan, kis csoportokban sokkal hatékonyabban lehetett velük foglalkozni. Ezzel a lehetőséggel, az oktatók több alkalommal is éltek, elsősorban a szövegértés és állampolgári ismeretek foglalkozásokon.

A bevont fiatalok közül sajátos nevelési igényű 10 fő, állami gondozott 24 fő, gyereke van 6 főnek, árva: 1 fő félárva 9 fő.

Egyéni fejlesztési terv felépítése:

1. Helyzetfeltárás
- a) Élettörténet és családi háttér
- b) Személyiségjellemzők
- c) Iskolai tudásszint, ismeretek, készségek, képességek
2. Hosszú távú cél
3. Rövid távú cél
4. Kockázatok
5. Erőforrások számbavétele
6. Fejlesztendő területek
7. Szolgáltatások
8. Kockázatok
9. Várható eredmények
10. Értékelés a képzés felénél
11. Értékelés a képzés végén
12. Utánkövetés

A **helyzetfeltárás** explorációs beszélgetés folytatott a pszichológus, az érintett fiatalokkal, személyiség vizsgálathoz Szondi-tesztet alkalmazott, szükség esetén tünetbecslő skálát (pl. depresszió-kérdőív) használt. Iskolai tudásszintjüket a javítóintézetbe való bekerüléskor a szakértői csoport gyógypedagógus, fejlesztőpedagógus tagja felmérte.

Hosszú távú célként, pl. személyiségállapot harmonizációja- érzelmi stabilitás felé való elmozdítás, kábítószer fogyasztás elhagyásának segítése, magasabb iskolai végzettség megszerzése, önismeret fejlesztése, önbizalom erősítése, elszigeteltség oldása lett kitűzve.

Rövid távú célként reális énkép kialakítása, önismeret fejlesztése, konfliktuskezelési technikák elsajátítása, társkapcsolatok harmonizálása, érzelmszabályozás erősítése, iskolai hiányosságok pótlása, a megszerzett ismeretek szinten tartása, megszilárdítása, hiányzó szófaji ismeretek pótlása, irodalmi ismeretek pótlása, szóbeli és írásbeli kifejező készség, helyesírási készség fejlesztése, norma- és szabálykövető magatartás elsajátítása volt tervezve. Ehhez több fiatal esetében társult csoportba, és az intézet tágabb közösségébe (iskola, tanműhely) történő visszailleszkedésének segítése, szabályismeretének bővítése, megszilárdítása, érték- és normarendszer formálása, dropprevenció.

Kockázatok prognosztizálásánál a következőket vettük számításba:

- bizonytalan, gyakran túlzó önértékelés
- társkapcsolati nehézségek, konfliktusok
- inadekvát érzelmi megnyilvánulások frusztráló helyzetekben
- magas ingerlékenységi szint
- alacsony frusztráció tolerancia
- tárgyalás okozta feszültségnövekedés

Erőforrások számbavételekor figyelembe vettük, hogy iskolája megtartotta-e a tanulói jogviszonyát, vagy új képző iskolát kellett keresni. Mennyire stabil a családi háttér, milyen a kapcsolata a családdal, gyámmal, gyermekotthonnal. Számíthat-e javítóintézeti nevelésre, ítélethozatal esetén, esetleg valószínűsíthető, hogy BV. bírói kedvezményrel szabadul. Tart-e kapcsolatot pártfogóval, milyen a tanárokhoz, nevelőkhöz való viszonya.

Fejlesztendő területeknek azokat a kulcskompetenciákat céloztuk meg, amelyek a program céljainak eléréséhez vezetnek. Tanulási képességeinek, önismeretének, tudatosságának, bűn-belátásának, társadalmi felelősségérzetének növelésével foglalkoztathatóságuk elősegítése, melyet a kulcskompetenciák fejlesztésével lehet elérni.

A következő kompetenciákra fókuszáltunk:

- anyanyelvi, kommunikáció (olvasási technika fejlesztése, szövegértés, beszéd, olvasás, írás, nyelvi érintkezés képessége az oktatásban, képzésben, munkahelyen, otthon és szabadidőben)
- matematika, természettudományi (összeadás, kivonás, szorzás, osztás, százalékok és a törtek használata fejben és írásban végzett számítások során, különféle mindennapi problémák megoldása céljából)
- kulturális kompetencia (a gondolatok, élmények, érzések különféle módon, többek közt a tánc, zene, irodalom, művészet, sport kreatív kifejezésének fejlesztése)
- a tanulás tanulása (hatékony időbeosztás, új ismeretek beépítése a mindennapokban)

- személyközi és állampolgári kompetenciák (viselkedésformák tanulása, konfliktus kezelési technikák elsajátítása, személyközi készségek elsajátítása, a hatékony személyes és csoportos érintkezés fejlesztéséhez, az egészségmegőrzés, higiénia, táplálkozás szabályainak ismerete, társadalmi felelősségérzet növelése, bűn-belátás, munkaerő integráció, foglalkoztathatóság elősegítése)

A program során az alábbi szolgáltatásokat biztosítottuk:

- Képzésben való részvétel
- Tréningek
- Szakköri foglalkozások
- Mentorálás
- Pszichológiai tanácsadás
- Utánkövetés
- Más szolgáltatások (pl. egyházi lelki gondozás stb.)

A program tervezéskor a következő kockázatokkal számoltunk:

- bizonytalan önértékelés
- kudarcélmények
- hangulatingadozások
- bizonytalanság csökkentése
- bírói ítélet okozta feszültségek

A pályázatban vállalt eredmények:

- anyanyelvi, kommunikációs készségek fejlődése
- matematikai kompetencia fejlődése
- praktikus ismeretek bővülése
- motiváltság, önismeret fejlődése
- konfliktuskezelési repertoár szélesedése
- javuló esély és motiváció a munkaerőpiacra való bejutásra
- életvezetési, öngondoskodási készségek fejlődése

A képzésben résztvevők száma:

Programok időtartama	Előzet (fő)	Javító (fő)	A programot sikeresen befejezte (fő)
1. csoport 2012. 07. 01-2012. 11. 30.	8	8	14
2. csoport 2012. 12. 01-2013. 04. 30.	9	9	16
3. csoport 2013. 05. 01-2013. 09. 30.	11	8	19

4. csoport 2013. 10. 01-2014. 02. 28.	8	8	15
Összesen	36	33	64

A képzésből lemorzsolódás okai:

Szabaddláb helyezés	3 fő
Büntetés végrehajtási intézetbe szállították	1 fő
Speciális csoportba került	1 fő
Összesen	5 fő

A képzésben résztvevők életkora:

Életkor	Előzet (fő)	Javító (fő)	Összesen (fő)
15 éves	4	-	4
16 éves	11	4	15
17 éves	13	10	23
18 éves	7	19	26
19 éves	1	-	1

A képzésben résztvevők iskolai végzettsége:

Iskolai végzettség	Előzet (fő)	Javító (fő)	Összesen (fő)
11. osztály	1	-	1
10. osztály	3	-	3
9. osztály	7	5	12
8. osztály	14	8	22
7. osztály	4	4	8
6. osztály	3	9	12
5. osztály	3	4	7
4. osztály	1	3	4

A fiatalok különböző életkora, az igen eltérő képességeik a szakkörök sikerességét nem zavarták, de a matematikai, anyanyelvi kompetenciákat fejlesztő órákon mindenképp figyelembe kellett venni a tudásbeli eltéréseket, ezért differenciált formában, kis csoportban folyt az órák egy része.

A foglalkozások, tréningek menete, tematikája

Szakköri tevékenység:

Szakkörök	Főbb tevékenység	Időkeret / csoport
Kreatív	Grafika, festés, üvegfestés és egyéb technika, kerámiázás	11 óra
Egészséges életmódra nevelés	Elméleti és gyakorlati foglalkozás	11 óra
Praktikus ismeretek	Háztartási ismeretek, kerti munka, hivatalos ügyek intézése	11 óra
Roma identitás	Eredet, kultúra és nyelv	11 óra
Táblajáték	Logikai és készségfejlesztő játékok, (táblajáték terem kialakítása)	11 óra

Kreatív szakkör

A szakköri tevékenység célja a kreativitás fejlesztése, a tehetség felismerése. Tehetséggondozásra épülő művészetoktatást végez, művészet befogadására, és az alkotómunkára készíti fel a programban résztvevőket. Arra törekszik, hogy a művészetoktatás segítségével pozitívan alakítsa a résztvevők személyiségét. A művészeti nevelés, mint közlés, egyben egymásra figyelés is, párbeszéd, kapcsolatteremtés, vagyis vizuális kommunikáció. Közösségteremtő erő, mely felkészít a szabályok elfogadására és használatára. A művészeti alkotás készség- és képességfejlesztés, problémamegoldó, önkifejező, kulturális hátrányokat kompenzáló eszköz, mely felgyorsítja az intellektuális fejlődést, s amely hozzájárul a résztvevők képességeinek fejlődéséhez, testi-lelkiegészségének megőrzéséhez. Összességében a kreatív szakkör munkájában résztvevő fiatalok értelmi és érzelmi intelligenciáját alakítja, fejleszti. Megismerhetik a képző- és iparművészet eszközrendszerét. A megjelenítés során élhetnek a szimbolikus kifejezés erejével. Elmélyedhetnek a geometrikus és organikus formaképzés, a sík és a térmegjelenítés problémakörében. Meghatározott funkcióra különböző tárgyakat alkothatnak.

Célunk elsődlegesen az, hogy a fiatalok számára átadjuk mindazokat az ismereteket, amelyek fejlesztik a képi vagy tárgyalgatói megfogalmazás képességét, készségét.

A szakköri tevékenykedés során megismerhetik:

- a tér, forma és szín, kép- és tárgyépítő szerepét,
- a kiemelés, figyelemirányítás, a kompozíció kifejezésben betöltött szerepét,
- az igényes és kreatív eszközhasználat fontosságát,
- a térmegjelenítés különböző módjait,
- a plasztikaképzés lehetőségeit,
- a tárgyalgató, konstruálás módjait,
- az egyéni kifejezési mód kialakításának fontosságát.

Gyakorlatban alkalmazhatják: a ceruza- és tollrajz, a vízfestés, a monotípiák, a fonalgrafika, a viaszkarcs, a tuskimosás, a papírkivágás, a papírhozzák és a kollázs készítés technikáit.

Kültéri plasztikákat, épületeket tervezhetnek, agyagból plasztikákat, maketteket alkothatnak.

Egészséges életmódra nevelés szakkör

A szakkör célja, hogy a mai mozgásszegény, a multikulturális „divatból” kialakult, torz értékrenden alapuló életvitellel szemben egy alternatívát nyújtsunk olyan mozgásformák és életmód bemutatásával, ami mindenki számára könnyen elérhető. A célnak tehát több mint a sportolás, hiszen a foglalkozások alatt a részt vevők személyiségére és ezáltal életmódjuk megváltoztatására szeretnénk hatással lenni. Természetesen a foglalkozások nagymértékben hozzájárulhatnak a felgyülemlett agresszió levezetéséhez, a csapatban végzett tevékenységek pedig növelik az egymás iránt érzett megbecsülést, fejlesztik a toleranciát. Olyan sportágak és egyéb mozgásos tevékenységek lesznek a program által elérhetőek a fiatalok számára, melyet a civil életükben is folytathatnak:

- asztalitenisz,
- labdajátékok (röplabda, kosárlabda, foci),
- torna, gimnasztika (ezeket a sportokat az előzetes és javító részlegben tartózkodók is játszhatják),
- természetjárás-túra (csak az ítéletüket töltő javítóintézeti fiatalok vehetnek rész ezen foglalkozásokon).

Praktikus ismeretek szakkör

A szakköri foglalkozások célja, hogy a fiatalok a társadalmilag elfogadott életvitelhez szükséges alapvető ismereteket sajátítsák el a gyakorlatban. Általános fejlesztendő feladatként a mindennapi életben jelentkező, az önálló életvitelhez szükséges feladatok megoldási képességének kialakítását tűzte ki célul. A foglalkozások témakörei nagyon gyakorlatiasak, módszerként a cselekedtetést, a gyakorlati alkalmazást használja. A szakköri foglalkozások során megbeszélésre és kipróbálásra kerülnek olyan „háztartási” munkák, melyek majd szabadulásk után is hasznosnak bizonyulnak. Másrészt a foglalkozások enyhíthetik javítóintézeti környezetet, a bezártság okozta negatív hatást. A foglalkozások felölelik az önkiszolgáló tevékenységektől kiindulva a munka jellegű tevékenységeket, hangsúlyozva a felnőtt létre, önállóságra, munkára való felkészítést. A foglalkozások az alábbi tematikák köré épül:

- házi munkák a lakásban (takarítás, mosás, varrás, vasalás),
- főzés,
- karbantartási munkák (festés, mázolás),
- állatgondozás (kisállatok, házi állatok nevelése),
- lakókörnyezet rendben tartása,
- apró szerelési munkák,
- ügyintézés (postán, bankban, okmányok beszerzése, orvosnál, vendéglátó-és szórakozó helyen, stb.),
- gyermekgondozás, betegápolás, elsősegélynyújtás,
- közlekedési ismeretek.

A foglalkozások mindegyike segíti a reszocializációs folyamatot, amelynek során megtanulják szűkebb és tágabb környezetük gondozását, erősíthetik az együttélés szabályait, a lehetséges és elvárt viselkedésmódokat.

Roma identitás szakkör

A szakkör célja, hogy az intézményünkben élő különböző etnikumú fiatalok megis-

merjék egymás történelmét, folklór kincsét, kultúráját, ezzel erősítve egymás elfogadását. A program során a fiatalok megismerkednek a magyarság és cigányság eredetével, történelmével, kultúrájával. Cél, előítéletek helyett, egymás elfogadása. Az értékek megismerése után, oldódjon a fiatalok közötti esetleges feszültség. Tapasztalatunk szerint igen hiányos történelmi, ismeretekkel rendelkeznek, nem ismerik egymás hagyományait. Ennek érdekében tematikus rendben kerül feldolgozásra:

- a két nép eredete,
- az ősi hagyományok,
- szokások, hiedelmek, babonák,
- kultúra,
- ősi szakmák,
- egymás mellett élés,
- demográfia, életmód, iskolázottság,
- jog és jogvédelem, képviselői szervek megismerése,
- a zene, mint az érzelmek kifejezése,
- nyelvv.

A szakkör keretében lehetőség van a cigány és magyar folklór megismerésére, mind a zene és tánc területén, valamint a cigány nyelv alapjainak megismerésére. Kiemelt figyelmet szentel a kortárs, képző- és zeneművészekre, írókra, költőkre. Feldolgozásra kerül egy-egy filmalkotás, mely az értékek bemutatását célozza.

Táblajáték szakkör

A szakkör célja, hogy a táblajátékok alkalmazásával növeljük a fiatalok koncentrációs képességeit, rávezessük őket arra, hogy egy adott pillanatban megtanuljanak egy adott feladatra figyelni, és a lehető legjobb döntést meghozni. A táblajátékok szórakoztató formában fejlesztik a figyelmet, a logikus gondolkodást és segítségükkel olyan plusz képességekre és készségekre tehetnek szert a fiatalok, melyet egyéb alkalmakkor is használhatnak. A játékok közösségépítő és fejlesztő hatása közismert, ezáltal fejleszti a másokra való figyelmet, egymás segítségét, egészséges értelemben pedig fejleszti a versenyszellemet és a nyerni akarást egyaránt. A szakkör beindításával 15-20 táblajáték került bevezetésre.

Képzési modulok

Modulok	Főbb témák	Időkeret/csoport
Matematika, logika	Logikai feladatok, korrepetálás, szakrajzi, geometriai ismeretek	20 óra
Állampolgári ismeretek	Felelős társadalmi szerepvállalás, állami intézményrendszer megismerése, önálló véleményformálás, érvelés, felelős döntéshozás	20 óra

Szövegértés, hivatalos iratok kitöltése	Hivatalos, hétköznapi hatékony kommunikáció	20 óra
Helyreállító igazságszolgáltatás, közösségi jóvátétel	Jóvátételi lehetőségek, konferenciamodellek, mediáció, a bűncselekménynek az áldozatokra gyakorolt hatását tudatosító programok	17 óra
Önsegítő csoportfoglalkozás	Csoportépítés, konfliktuskezelési technikák, önismeret fejlesztés	10 óra
Kommunikációs és csapatépítő tréning	Egymás megismerése, együttműködés, önértékelés	8 óra
Pályaorientációs tréning	Önismeret fejlesztés, pályaismeret bővítés	6 óra
Job-shadowing (munkahelyi látogatás)	Valós munkakörnyezetben különböző munkaterületek, munkakörök megismerése	8 óra
Álláskeresési technikák tréning	Munkaerő-piaci ismeretek, munkajogi ismeretek, önéletrajz, kísérő levél, állásinterjú	16 óra

Matematika, logika

Elsősorban a „hétköznapi matematika” oldaláról közelítik meg az óra adó tanárok a fiatalokat. Nem területet számolnak, hanem „mennyi festéket vegyünk”, vagy „melyik hitel az olcsóbb” megközelítéssel, sokkal vonzóbb az óra. Emlékszem volt olyan nap, amikor a foglalkozáson megoldott logikai feladattal tesztelték bennünket a fiatalok. Természetes sok esetben az órákon tanultak szervesen épültek az iskolai tananyagra, vagy vizsgák előtt segítettek a sikeres felkészülésben. Kiemelten fejlesztették a szakképesítést adó képzés megszerzéséhez szükséges bemeneti kompetenciákat.

Állampolgári ismeretek

Az állampolgári ismeretek modulban a résztvevők megismerkednek az állam intézményrendszerével, a társadalom életének főbb vonásaival, a jog alapelveivel. A szociális kompetenciák fejlesztésén belül többek között a tudatos választói magatartás kialakítása, az önálló véleményformálás, érvelés, problémamegoldás, felelős döntés képessége és mások véleménye elfogadásának készsége, képessége szerepel az elsődleges célok között. A képzés eredményeképpen a célcsoport tagjai képessé válnak hatékonyabban kezelni a problémáikat, jobban eligazodtak az intézmények, szervezetek működésében, megtanulják, milyen problémával hová fordulhatnak, és ügyintézési rutinjuk is fejlődik. A javító intézeti nevelt fiatalok látogatást tettek a Parlamentben, valamint a Magyar Nemzeti Bankban.

Szövegértés, hivatalos iratok kitöltése

Szövegértés, hivatalos iratok kitöltése modulban szövegértési-szövegalkotási kom-

petenciák fejlesztése az elsődleges cél. A szövegértés, mint készség, kulcsfontosságú a résztvevők bármely tantárgyat érintő képzésének eredményes elvégzéséhez, valamint - és ez talán az előzőnél is lényegesebb - a mindennapi életben való sikeres eligazodáshoz. Ezzel szorosan összefügg a kommunikációs készségek fejlesztése is. A fejlesztés célja, hogy a résztvevők képessé váljanak az eredményes tanulásra, és növekedjen a hétköznapi kommunikációjuk hatékonysága is.

Helyreállító igazságszolgáltatás, közösségi jóvátétel

A csoportfoglalkozás célja a fiatalok normakövető magatartási mintáinak kialakítása, megszilárdítása, a bűnismétlés elkerülésének elősegítése. Horizontális síkon az alkalmazott módszer segítségével a fiatal elbocsátása utáni reintegrációjának alaposabb előkészítése, valós szükségletekre reagálva a fiatal intézményen belüli felkészítése. Az ideiglenes elbocsátás esetén a pártfogó felügyelő betartható, személyre szabott magatartási szabályokat javasolhat.

Önsegítő csoportfoglalkozás

A csoport célja egy közös szükséglet kielégítése, egészségkárosodás vagy probléma leküzdése, a kívánt társadalmi, illetve személyes változás előidézése. Az önsegítő csoportok szemtől szembeni interakciókat, a tagok személyes felelősségét hangsúlyozzák, anyagi segítséget és érzelmi támogatást egyaránt nyújtanak egymásnak. Az önsegítő társulás támaszcsoportként is működik - véd a szorongás, a depresszió, a megváltozott képességek miatti szociális izoláció kialakulása ellen, elősegíti a kiegyensúlyozott életvezetés képességét.

Kommunikációs és csapatépítő tréning

A tréning során a résztvevők felismerik, hogy melyek a saját kommunikációs készségük fejlesztésre váró területei. A foglalkozás során ezekre fókuszálva sajátítják el a különböző verbális módozatokat. További cél, hogy a csoporttagok jobban megismerjék egymást, a jövőbeni együttműködésük megalapozásra kerüljön, a csoport és a csoporttagok képességei felmérésre kerüljenek, fejlődjenek az alvó és kihasználatlan képességeik. A tréning eredményeképpen reálisabbá válik az önértékelésük, nő az együttműködési készségük és tolerancia szintjük, kialakul a csoport pozitív, elfogadó légköre. A tevékenység úgy kapcsolódik a foglalkoztathatóság és képezhetőség javításához, hogy segít felismerni és megoldani azokat a helyzeteket, amik korábban gátjai voltak az iskolai vagy munkahelyi kapcsolatok kiépítésének, okai lehettek korábbi kudarcoknak.

Pályaorientációs tréning:

A csoportfoglalkozás keretében a pályaválasztásban vagy önmagában bizonytalan, határozatlan fiatalok számára csoportfoglalkozás keretében az önismeret fejlesztése, illetve pályaismeret bővítése történik. A résztvevők segítséget kapnak a pályaválasztási döntésük meghozatalában, a céljaik megvalósítása érdekében a további lépéseik megtervezésében, illetve személyre szabott segítséget kapnak abban, hogy melyek azok a lépések, amelyek céljaik megvalósításához szükségesek. Megismerik képességeiket, fejlesztendő területeiket, ezáltal fejlődik az önismeretük. A megfelelő pályaválasztáshoz szükséges a munkaerőpiac valamint az egyén adott-

ságainak, képességeinek, érdeklődésének, erőforrásainak, korlátainak ismerete. A foglalkozás eredményeként a résztvevők leírják a konkrét továbblépési lehetőségeik lépéseit.

Job-shadowing (munkahelyi látogatás):

A foglalkozás lehetőséget teremt arra, hogy a résztvevők valós munkakörnyezetben szerezhessenek benyomásokat egy-egy pályaterületről, foglalkozásról úgy, hogy az adott szakembert „árnyékként követve” megismerik a legfontosabb tevékenységeket, eszközöket, munkamódokat, munkakörnyezetet, a munkavégzéshez kapcsolódó alapvető szabályokat és további jellemzőket.

A javító intézeti fiataloknak lehetőségük volt több alkalommal is ellátogatni egy-egy munkahelyre. A következő helyeken jártak a programban résztvevők:

- „Füredi Kapu” Debrecen - társasház építkezés, építő ipari szakmák megismerése
- Calico Jack Pub Debrecen- szakács, pincér szakmák megismerése
- Michelin Hungaria Abroncsgyártó Kft. Nyíregyháza - gyárlátogatás
- Electrolux Lehel Hűtőgépgyár Kft. Jászberény - gyárlátogatás
- Magyar Suzuki Zrt. Esztergom - gyárlátogatás
- Balatonlelle - borászati üzemplátogatás, gépek, technológiák, berendezések megismerése.

Az előzetes fiataloknak különböző szakmákat bemutató ismeretterjesztő filmeket vetítettük szakemberek bevonásával (épületgépész, kőműves, építész).

Álláskeresési technikák tréning:

A foglalkozások célja, hogy a résztvevők a munkavállaláshoz szükséges kulcsképeségeik - kommunikációs, kooperációs, problémamegoldó, konfliktuskezelő, tervező stb. - területén ismereteket szerezzenek önmagukról. Felfedezzék és fejlesszék azokat, másrészt olyan komplex ismereteket kapjanak a magyarországi munkaerőpiac jellemzőiről, amelyek segítik őket a további életpályájukon: tudatosítsák és hasznosítsák képességeiket, erősségeiket, személyes tulajdonságaikat, megismerjék és képesek legyenek hatékonyan alkalmazni az álláskeresési technikákat, tisztában legyenek a munkaerőpiaci alapfogalmakkal, és képesek legyenek felismerni a lehetőségeket és akadályokat. A résztvevők a tréning eredményeképpen információk és tudás birtokában képessé válnak az egyéni munkakeresésre, felkészültté válnak az interjúra, és a kiválasztás során nagyobb eséllyel szerepelnek.

A projekt keretében nyújtott szolgáltatások:

Szolgáltatás	Főbb tevékenység	Időkeret/csoport
Mentorálás	Első interjú, állapotfelmérés, egyéni fejlesztési terv, probléma megoldás	Folyamatos
Pszichológiai tanácsadás	Életvezetés	Folyamatos

Utánkövetés	Egyéni, személyre szabott tanácsadás, leválás elősegítése	A program befejezését követő 3 hónap
-------------	---	--------------------------------------

Mentorálás

A projektbe történő bevonáskor minden résztvevővel készül első interjú, melynek segítségével felmérhetők az egyén családi és életkörülményei, problémái, szükségletei, érdeklődése. Az első interjú megalapozza az állapotfelmérést és az egyéni fejlesztési terv elkészítését. A mentorálás segíti az egyént a napi ügyek intézése mellett abban is, hogy felismerje problémáit és megoldásokat találjon, amelyeket el tud fogadni, és a mentori munkát végző munkatárs segítségével lépésről lépésre elvégzi a kitűzött feladatokat, a célok elérése érdekében. A tevékenység fő célja az, hogy az egyént segítse abban, hogy problémáit felismerje, megfogalmazza, célokat és feladatokat határozzon meg és megvalósítsa azokat, illetve a jövőben önállóan is képes legyen minderre.

Pszichológiai tanácsadás

A tevékenység célja, hogy segítségével a résztvevők megoldást keressenek és találjanak életvezetési gondjaikra. A tanácsadás közvetlen hatással van a mindennapokra, hiszen pontosan azokra a problémákra fókuszál, amelyek a napi életvitelnél jelentkeznek, mint pl. hogyan kell beosztani a pénzt vagy az időt.

Utánkövetés

Az utánkövetés célja egyrészt az, hogy a képzési projektet befejező résztvevőkről 3 hónapon keresztül rendelkezésre álljanak azok az információk, amelyek segítségével megállapítható, hogy a projekt keretében végrehajtott egyéni fejlesztés eredményei mennyire segítettek a résztvevőt munkaerőpiaci helyzetének javításában. Másrészt az utánkövetés lehetőséget biztosít a résztvevő számára a továbbiakban is információ, tanács, segítség kérésére, így nem marad hirtelen egyedül a projektből való kilépést követően.

A program hosszú távú alkalmazásának lehetősége

Felerősödött az intézetben a „hogyan tehetem jóvá” szemlélet. A program hatására a fiatalok a csoportokban egymást is oktatták, hogyan kell viselkedni a tárgyaláson, hogyan kérjen bocsánatot, mivel teheti jóvá a cselekedetét. Filmet, esetet elemeztek, szerepjáték formájában is. Felerősödött a resztoratív, jóvátételi szemlélet, több esetben mediációs eljárás keretében rendeződtek a konfliktusok. De egyre inkább használjuk a közösség irányába való jóvátételi lehetőséget.

Önsegítő csoport foglalkozások és az egyéni támogatás mindenképp fontos volt, hogy végig legyen a programban. Az egyéni beszélgetések és a csoportépítő játékok jól kiegészítették egymást. A szociális készségek fejlesztése céljából tartott motivációs, önismereti, agressziókezelési, konfliktuskezelési, életvezetési tréningek, mind pozitív hatással voltak a fiatalokra.

A motiváltság folyamatos fenntartása érdekében, olyan külső motivációs eszközöket tudunk alkalmazni, amelyek a zárt körülmények között igen nagy értékkel bír-

nak. Az alábbiak közül kiemelném, hogy fokozottan figyeltünk arra, hogy a programban való részvétel szerepeljen a fiatal jellemzésében, amit a bírók tapasztalataink szerint értékelték is.

A fiatalok motivációját elősegítő további eszközök:

- Igazgatói dicséret
- Pénzjutalom
- A bírósági, BV. bírói tárgyalásokra íródott jellemzésekben szerepelt a programba való sikeres részvétel
- Javító fiataloknak öt nap jutalom eltávozás

Az együttműködés tapasztalatai:

- Differenciált, kiscsoportos foglalkozás, amennyiben nagyon eltérő képességű a csoport
- Délutáni foglalkozások nem zavarták az egyéb programokat
- Egy-egy modul időtartalma ideális
- A foglalkozások, szakkörök tematikája rugalmas

Összességében elmondható a programról, hogy a kitűzött célok teljesülésén túl sikerélményt nyújtott a fiataloknak. A pozitív megerősítés és a további támogatások változtattak az eddigi negatív énképükön. Megtanultak, bízni magukban. Az eddigi iskolai minősítések, élmények, hozzáállás („nem tudom megcsinálni”, „nincs hozzá eszem”) negatív hatásai enyhültek. Belső igénnyé kezdett válni az ismeretszerzés, és a tudás fontossága felerősödött. Kitartásuk erősödött, sok fiatal először tudott „befejezni, végig csinálni” valamit, amiről még igazolást is kapott. Mindezt annyira fontosnak érezték, hogy az igazolás másolatát látogatáskor átadták családtagjaiknak. Kudarctűrő képességük és frusztrációs toleranciájuk fejlődött. Társas kapcsolatuk harmonizálódott, egymás elfogadásában erősödtek.